

SAMS och Handikappförbundets VALAS-utlåtande 18.6.2015

Vastaaajatahon nimi: SAMS – Samarbetsförbundet kring funktionshinder och Finlands Svenska Handikappförbund

Vastauksen kirjanneen henkilön nimi: Ulrika Krook

Vastauksen vastuuhenkilön yhteistiedot: Nina af Hällström, nina.afhallstrom@samsnet.fi och Ulf Gustafsson, ulf.gustafsson@kolumbus.fi

Lausuntopyynnön käsittelypäivämäärä toimitilimessä: 10.6.2015 ja 8.6.2015

Kysymykset

1 luku yleiset säännökset.

7. ei

8. kyllä

9. ei

9. I motiveringarna till bestämmelsen har det på ett utförligt och positivt sätt redogjorts för FN:s funktionshinderkonventionens, diskrimineringslagens och en del av grundlagens betydelse för lagens syfte och hur lagen ska användas.

Men för att syftet med lagen ska kunna uppfyllas behöver motiveringarna kompletteras med grundlagens bestämmelser om språkliga rättigheter och att särskild vikt behöver fästas vid de personer som riskerar att utsättas för flerfaldig diskriminering och därför är den nuvarande formuleringen och de nuvarande motiveringarna inte heltäckande.

2 § 1 momentin 4 kohta

Perustuslain kielelliset oikeudet ja niiden merkitys puuttuu yksityisperusteluista.

Motiveringarna till 1 mom. p.4 måste kompletteras med de grundläggande språkliga rättigheterna.

Lisäys: Jo mainittujen perus- ja ihmisoikeuksien lisäksi myös perustuslain 17 § säännös oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin myös ”epäsuorasti” vaikuttaa siihen, miten vammaispalvelut on järjestettävä, saavutettava ja toteuttava. Perustuslain 17 §:n mukaan suomi ja ruotsi ovat maamme kansalliskieliä. Lisäksi perustuslaissäädetään saamelaiden, romanien ja viittomakielisten sekä vammaisuuden vuositulkitsemis- ja käännösapua tarvitsevien kielellisistä oikeuksista. Perustuslain 17 §:n 2momentin mukaan julkisen vallan on huolehdittava maan suomen- ja ruotsinkielisen väestön sivistyksellisistä ja yhteiskunnallisista tarpeista samanlaisten perusteiden mukaan”. Perustuslain 6 §:n mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Pykälän 2 momentin mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan muun muassa kielen perusteella. Molemmat säännökset ilmentävät lainsäätäjän pyrkimystä varmistaa kansalliskielten tosiasiallinen yhdenvertaisuus.

Tillägg: Sättet på vilket funktionshindersservicen ska ordnas och hur den ska finnas tillgänglig påverkas indirekt av förutom redan nämnda grundläggande fri- och rättigheter av bestämmelsen i 17

§ grundlagen om rätten till eget språk och egen kultur. Enligt 17 § grundlagen är finska och svenska nationalspråken i vårt land. I samma bestämmelse ingår bestämmelser om de teckenspråkigas och funktionshindrades rätt till tolk och översättningshjälp, samt samernas och romernas språkliga och kulturella rättigheter och andra språkgruppers rätt att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur. Innebörden av 17 § 2 mom. grundlagen tillsammans med 6 § 2 mom. grundlagen är att faktisk jämlikhet mellan nationalspråken ska säkerställas.

Tillägg:

3. kappale – YK:n vammaissopimuksen art. 5 on lisättävä perusteluihin. Yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, kohtuulliset mukautukset, positiivinen erityiskohtelu.

YK sopimuksen ”preambelin” p) mukaan sopimuspuolten on huomioitava moniperusteisen syrjinnän vaikeuksia ja haasteita. Det behöver fästas särskild vikt vid personer med funktionsnedsättning som riskerar att utsättas för flerfaldig diskriminering på grund av bland annat kön, språk och kulturell bakgrund, för att de ska kunna vara jämlika med andra och för att förhindra flerfaldig diskriminering.

Motiveringarna till 3 § är missvisande, eftersom i Finland finns två teckenspråk, finskt och finlandsvenskt. Därför behöver motiveringarna korrigeras på s. 95 tredje stycket sista meningen viittomakielen till viittomakielten.

10. 3 §

Kuten lain perusteluissa todetaan, selkeä ja ymmärrettävä kieli ja kommunikointi liittyy myös olennaisesti viestintään ja osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksiin kunnissa. Oma kieli on tässä tapauksessa hyvin keskeinen. Kunnan ja viranomaisten on tämän aisan toteuttamiseksi oma-aloitteisesti taattava ja toteuttava kielelliset oikeudet henkilöiden elinolojen ja vammaispalveluiden kehittämisessä. Kunnan ja viranomaisten velvollisuudesta toteuttaa kielellisiä oikeuksia säädetään sosiaalihuoltolain 40 § , asiakaslain 4 § ja 5 § ja kielilaissa, saamekielisen kielilaissa sekä viittomakielilaissa. Kielisäännöksistä käy ilmi, että toiminta on esimerkiksi kaksikielisissä kunnissa järjestettävä sillä tavalla, että asiakkaat voivat käyttää ja tulla ymmärretyksi sekä suomen- että ruotsinkielellä ja ettei henkilökunnan kielitaidon puute on korjattava tulkin avulla kun sitten viittomakieli tai puhetulkki on keskeisessä roolissa jos asiakas on viittomakielinen tai kommunikoi puhetulkin avulla.

Att information ges på förståeligt sätt på det egna modersmålet är av avgörande betydelse för en fungerande funktionshinderservice och personens rätt till deltagande. Detta innebär bland annat att i tvåspråkiga kommuner har personerna rätt att kunna delta och bli hörda på båda nationalspråken och rätt att använda teckenspråk och andra kommunikationsmetoder. Tolkning kan inte tillämpas på nationalspråken utan det krävs att personalen har tillräckliga språkkunskaper och att den kunskapen finns inom organisationen. Däremot kan tolkning användas för personer med teckenspråk som modersmål eller för personer som kommunicerar med alternativa kommunikationsmetoder. En tvåspråkig kommun måste i sitt arbete för främjande av jämlikheten och utarbetandet av en jämlikhetsplan utgå från att resultatet av arbetet är faktisk jämlikhet också gällande de språkliga och kulturella rättigheterna.

Muuten viittaamme Vammaisfoorumin antamaan lausuntoon:

Vammaisfoorumi näkee hyvänä, että uusi laki ei ole diagnoosipohjainen laki, jolloin yhdenvertaisuus eri vammaryhmien osalta paranee. Ensisijaisen tärkeää on, että laki vastaa yhdenvertaisesti vammaisen henkilön fyysisiin, psyykkisiin, kognitiivisiin sekä sosiaalisen avun ja tuen tarpeisiin.

Lain soveltamisalan tulkitseminen on haaste kuntien sosiaalityöntekijöille. Palvelutarvetta arvioitaessa sosiaalityöntekijöiden on tulkittava sekä sosiaalihuoltolakia että vammaispalvelulakia. Useimpien kuntien aikuissosiaalityö ja vammaispalvelut ovat sektoroituneet, joten työnjaossa tulisi huomioida työn organisointi uudelleen.

Vammaisfoorumi pitää ikärajausta hyvänä. Lain soveltamisalan rajausta on välttämätöntä, jotta uuden erityislain palvelut säilyvät vammaisille henkilöille kohdentuvina erityispalveluina. Lain perusteluissa mainittu esimerkki korkeimman hallinto-oikeuden päätöksestä KHO:2012:111 tulee kuitenkin poistaa. Ennakkopäätöksessä aivoverenvuodon sairastanut 89-vuotiaan henkilön avun tarve katsottiin johtuvan pääasiassa ikääntymiseen liittyvästä sairaudesta. Lain perustelutekstissä oleva kyseinen päätös voi käytännössä rajata lainvastaisesti nuoremmalla iällä aivoverenvuodon sairastaneiden henkilöiden oikeuden vammaispalveluihin. Perustelutekstiin tulee lisätä esimerkkejä sekä myönteisistä että kielteisistä korkeimman hallinto-oikeuden ennakkopäätöksistä eri sairauksien ja vammojen osalta.

Lain 1 momentin perusteluissa todetaan "*läkkään vammaisen henkilön avun tarve lähenee muiden iäkkäiden avun tarvetta*". Vammaisfoorumi huomauttaa, että läkkään henkilön vamma ei poistu ikääntymisen myötä, vaan ikääntyminen voi vaikeuttaa vamman aiheuttamaa toimintarajoitetta entisestään.

Kuten lain perusteluissa todetaan, vammaisen henkilö ikääntyy ja toisaalta iäkäs ihminen voi vammautua. Vammautuminen tulee erottaa iästä johtuvasta raihnaisuudesta. Tämän erottamiseksi tarvitaan informaatio-ohjausta, esimerkiksi kuntakirje, käsikirja tai opas, jossa ohjeistetaan kuntien vammaispalveluja.

Lasten ja nuorten tarpeita ja palveluja sekä lapsiperheiden etua on laissa tuotu esille hyvällä tavalla. Erityisesti lain perustelut selventävät vammaisten ja pitkäaikaissairaiden lasten toimintarajoitteista johtuvaa eroa muihin lapsiin. Lain perusteluissa olisi hyvä huomioida, että lapsuus ja nuoruus on vammaisella henkilöllä eri asia kuin vammattomalla henkilöllä, koska kehitys ei välttämättä etene samaa tahtia muihin lapsiin ja nuoriin verrattuna. Nuorella tarkoitetaan 18–24 -vuotiasta henkilöä, mutta vammaista tai pitkäaikaissairasta nuorta voidaan pitää nuorena paljon myöhemmällä iällä, mikäli kehitys on viivästynyt.

Vammaisfoorumi näkee hyvänä, että tarpeen arvioinnissa huomioidaan välttämätöntä ja toistuva avun tarve tietyn palvelun suhteen. Laki turvaa myös vähäisen, mutta välttämättömän avun tarpeen. Vammaisfoorumi pitää hyvänä laajaa avun ja tuen käsitettä.

Vammaisten ihmisten palvelujen pitää säilyä jatkossakin maksuttomina. Vammaisista ihmisistä valtaosa on hyvin pienituloisia ihmisiä, jotka eivät pysty maksamaan palveluistaan. Vammaisen henkilön etua arvioitaessa tulee huomioida myös taloudellinen etu. Lakiluonnoksen perusteella taloudellisen edun huomioon ottaminen

on epäselvää varsinkin jos palvelut olisi mahdollista järjestää sosiaalihuoltolain perusteella.

Vammaisfoorumi näkee ehdottoman tärkeänä, että vammaisten ihmisten osallisuus on huomioitu laissa kattavasti kaikilla tasoilla. Lisäksi tulee huomioida, että vammaisten henkilöiden osallisuuteen tulee kiinnittää huomiota myös sote-uudistuksessa.

2 luku Erityispalvelujen toteuttaminen

11. Kyllä

11. 4§ Asiakkaan oikeus käyttää omaa kieltään palvelutarpeen arvioinnissa ja palvelujen suunnittelussa ei käy riittävästi selkeästi ilmi lain perusteluista.

När servicebehovet ska bedömas, servicen ska planeras och tillhandahållas och genomföras är personens eget modersmål och språk centralt. Rätten att använda eget modersmål påverkar i hög grad resultatet av bedömningen av servicebehovet.

(S.96, 2 kappale) Det framgår inte tillräckligt tydligt att för att klienten tillräckligt ska kunna förstå innehållet i och betydelsen av den information som ges behöver den ges på klientens modersmål, vilket innefattar nationalspråken finska och svenska, teckenspråken, alternativ kommunikation, samiska i samernas förvaltningsområde men också andra språk som de nordiska språken, romani och andra språk.

Tillägg: För att klienten tillräckligt ska förstå innebörden och effekten av den information som ges och för kunna ta till sig den behöver det läggas särskild vikt vid språklagens bestämmelser, klientlagens bestämmelser om språk och teckenspråklagens bestämmelser om dem.

S. 97 första spalten behöver också kompletteras med myndigheternas språkliga skyldigheter. Eftersom det handlar om en speciallag där det delvis handlar om personer i sårbar ställning behöver motiveringarna vara klara gällande språkliga rättigheterna så att de språkliga rättigheterna inte förbises varken i planeringen eller förverkligandet av funktionshinderservicen.

Perustuslain 21§:n mukaan jokaisella on oikeus hyvään hallintoon, josta säädetään tarkemmin lailla. Kielilain mukaan valtion ja kaksikielisten kuntien viranomaisilta edellytetään, että hallinto toimii ja palvelua annetaan niin suomen kuin ruotsin kielellä. Näissä viranomaisissa perustuslain voidaan katsoa edellyttävän, että hallinnon on oltava laadullisesti yhtä hyvää sekä käytännössä saatavissa suomen- ja ruotsinkieliselle väestölle samanlaisin perustein. On katsottu, ettei ole riittävä, että pelkästään käännetään päätöksiä asiakkaan kielelle. Viranomaisen on oma-aloitteisesti selvitettävä millä kielellä palvelua myönnetään ja toteutettava palvelu asiakkaan kielellä.

Enligt 40 § socialvårdslagen ges funktionshinderservicen i en enspråkig kommun på kommunens språk. Tvåspråkiga kommuner är skyldiga att tillhandahålla funktionshinderservice enligt denna lag på lika grunder på svenska och finska. Bestämmelserna finns i 40 § socialvårdslagen, 4 och 5 § socialvårdens klientlag och språklagen. Bestämmelserna om kommunens skyldighet att uppfylla teckenspråkigas språkliga rättigheter finns i 4 och 5 § socialvårdens klientlag och teckenspråklagen.

När en person använder sig av alternativa kommunikationsmetoder finns bestämmelserna i 4 och 5 § socialvårdens klientlag. Skyldigheten för tvåspråkiga samkommuner att uppfylla de språkliga skyldigheterna innebär bland annat att den ansvariga myndigheten är skyldig att genom utbildning och andra personalpolitiska åtgärder se till att de anställda har tillräckliga språkkunskaper för att kunna tillgodose klientens språkliga rättigheter. Förverkligas funktionshinderservicen på annat sätt än kommunens egen produktion är kommunen skyldig att säkerställa, exempelvis att de privata serviceproducenterna i praktiken kan uppfylla de språkliga rättigheterna, detta bör bland annat ske redan när en service konkurrensutsätts. Kommunen är också skyldig att följa upp detta.

Liksom Handikappforum anser vi det är en förbättring att den som ansvarar för utredningen av servicebehovet enligt funktionshinderlagen också ska utreda behovet enligt socialvårdslagen, trots att det i kommunerna behöver en viss anpassning av strukturer och ansvarsfördelning för att kunna förverkliga bestämmelsen. Positivt är att en sådan omstrukturering kan ha både en förebyggande effekt och en kostnadseffektiv aspekt. Dels torde antalet personer som faller mellan systemet att minska och dels undviks överlappande service och stöd och dels så kan service och stöd som inte längre är lämpligt för en person, exempelvis på grund av tidigare paketlösningar, utvärderas och utbytas mot mera lämplig service, som i en del fall innebär mindre service om det är sådan service som inte pacificerar utan stärker personens funktionsförmåga och självbestämmande.

Gällande socialvårdslagens bestämmelser om person i behov av särskilt stöd behöver motiveringarna kompletteras med några förtydliganden. Detta är också något som behöver öppnas upp i anvisningarna om hur lagen ska tolkas.

Tillägg (s. 97 1. stycket): Vid bedömningen av vilken behörighet personen som ansvarar för bedömningen ska ha ska det läggas särskild vikt vid bedömningen av om personen räknas som en person i behov av särskilt stöd enligt socialvårdslagen. Det ska också fästas särskild vikt vid att personer eller familjer behandlas jämlikt oberoende av vilken diagnos eller funktionsnedsättning klienten har. Det avgörande ska vara om personens funktionsnedsättning och resurser, vilket inkluderar personens verkliga stöd från sitt nätverk, och/eller behov av flera stödformer, är sådant att personen räknas som en person i behov av särskilt stöd eller inte. En person med funktionsnedsättning som omfattas av begreppet person i behov av särskilt stöd kan ha en hjärnskada, utvecklingsstörning, autism, neurologisk funktionsnedsättning eller annan funktionsnedsättning. Situationen kan också förändras beroende på olika livsskedan och livssituation.

Stöd för beslutsfattande behöver öppnas upp i anvisningarna till lagen.

12. Kyllä

13. Kyllä

SAMS anser att bestämmelsen är ändamålsenligt och att den är en bestämmelse som behöver överföras från specialomsorgslagen till den nya funktionshinderlagen.

14. Kyllä

15. Kyllä

Den föreslagna lagen utgör tillsammans med socialvårdslagen en bra helhet. Det är därför av största vikt att detta lagförslag förs fram som en helhet. Tas en del service bort eller ändras servicen från en subjektiv rättighet till en anslagsbunden rättighet blir helheten haltande och kan i värsta fall leda till större kostnadsökningar på grund av att service blir tyngre när den kommer in i ett för sent skede och överlappande och icke för personen och familjen lämplig service hänger kvar.

16. Kyllä

17. Öppen fråga

8 § är viktigt ur ett upphandlingsperspektiv och SAMS ser det därför som betydelsefullt att det nämns i motiveringarna. Det som ännu kan förtydligas är innovation är en viktig del av upphandlingen och borde därför alltid på något sätt tas med där, vara en del i varje upphandling

8 § är av yttersta vikt för hur den språkliga servicen förverkligas i praktiken. Tillgången till svenskspråkig service på jämlika grunder oberoende av diagnos är något som stärks genom den föreslagna lagen. I dagens läge råder det stora brister i tillgången till den svenskspråkiga funktionshinderservicen. För att korrigera denna situation behöver lagförslaget kompletteras med de språkliga rättigheterna också gällande denna bestämmelse.

Tillägg: För att syftet med denna bestämmelse om individuell service enligt behov och enlighet med personens bästa ska kunna förverkligas måste kommunen säkerställa att servicen fungerar på personens modersmål i enlighet med språkbestämmelserna i grundlagen, språklagen, socialvårdslagen, klientlagen, patientlagen och teckenspråklagen. Skyldigheten för tvåspråkiga samkommuner att uppfylla de språkliga skyldigheterna innebär bland annat att den ansvariga myndigheten är skyldig att genom utbildning och andra personalpolitiska åtgärder se till att de anställda har tillräckliga språkkunskaper för att kunna tillgodose klientens språkliga rättigheter. Förverkligas funktionshinderservicen på annat sätt än kommunens egen produktion är kommunen skyldig att säkerställa, exempelvis att de privata serviceproducenterna i praktiken kan uppfylla de språkliga rättigheterna, detta bör bland annat ske redan när en service konkurrensutsätts. Kommunen är också skyldig att följa upp detta.

Kommuner har _en lagstadgad skyldighet att sörja för att också den språkliga minoriteten, så som svenskspråkiga personer med funktionsnedsättning, har tillgång till specialtjänster efter behov. Vid genomförandet av denna lag måste därför tvåspråkiga och svenskspråkiga kommuner fästas särskild vikt vid att svenskspråkig funktionshinderservice garanteras för alla svenskspråkiga personer med funktionsnedsättning. Det behöver också fästas särskild vikt vid att svenskspråkiga personer som lever i likadana förhållanden och har samma behov ställs i jämlik ställning och inte fortsättningsvis i ojämlik ställning på basis av diagnos, på grund av strukturer och produktionssätt.

Lisäksi viittaamme Vammaisfoormin lausuntoon:

Luvun säännökset turvaavat vammaisten henkilöiden osallistumis- ja vaikutusmahdollisuudet paremmin kuin sosiaalihuoltolaki. Erityisen tärkeitä ovat vammaisen henkilön osallisuutta koskeva 4 pykälä ja palvelujen toteuttamista koskeva 8 pykälä, koska vastaavaa sisältöä ei ole sosiaalihuoltolaissa. Pelkkä päätös ei sinänsä turvaa laadukkaita palveluja, vaan palvelut pitää myös toteuttaa asiakkaan tarpeita

vastaavasti. Palvelujen pitää olla asiakkaan edun mukaisia ja laadukkaita. Asiakkaan pitää saada olla mukana koko prosessissa alusta loppuun saakka. Vammaisfoorumi näkee monialaisen palvelutarpeen arvioinnin sekä arvioinnissa tarvittavan osaamisen erittäin tärkeänä, jotta asiakas saa tarpeisiinsa aidosti vastaavat palvelut.

Palvelutarpeen arvioinnissa ja palvelujen suunnittelussa pitää vammaisella henkilöllä olla oikeus käyttää omaa kieltään. Tulkkauspalvelulaki (133/2010) on toissijainen ja esimerkiksi potilaslain säännösten mukaan tulkkauspalvelua on järjestettävä mahdollisuuksien mukaan. Joskus tulkkaus on paikallaan, mutta toisinaan palvelut tulisi järjestää suoraan omakielisinä, viittomakieltä käyttävälle siis viittomakielisinä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöhön pitää kiinnittää erityistä huomiota. Hengityskoneen käyttäjien osalta kytkentä terveydenhuoltoon pitää olla huomattavasti voimakkaampi kuin mitä tässä lakiesityksessä. Hengityskoneen käyttäjien ja vaikeasti kehitysvammaisten asema vaatii tältä osin jatkoselvittelyä.

Vammaisen henkilö tarvitsee usein kiireellisen palvelutarpeen arvioinnin, koska hän ei selviydy päivittäisistä toimistaan ilman apua. Kiireellisissä tilanteissa on aina saatava aika välittömään avun arviointiin.

Erityislakiin tarvitaan oma säännöksensä päätöksenteosta. Kaikki suunnitelmat on otettava päätöksentekovaiheessa huomioon ja huolehdittava siitä, että palvelut muodostavat kokonaisuuden. Jos suunnitelmista poiketaan, se on perusteltava päätöksessä. Vammaisfoorumi näkee erittäin hyvänä, että asiasta pitää tehdä kielteinen päätös, mikäli palvelua ei ole mahdollista toteuttaa säädetyssä kohtuullisessa ajassa.

Sosiaalihuoltolain mukaan erityistä tukea tarvitsevalle henkilölle ja erityistä tukea tarvitsevalle lapselle tulee nimetä omatyöntekijäksi sosiaalityöntekijä. Jos kyseessä on lapsi, jolla on esimerkiksi neurologinen vamma tai sairaus, niin on tulkinnanvaraista onko kyseessä erityistä tukea tarvitseva lapsi, jonka omatyöntekijä on sosiaalityöntekijä vai nimetäänkö työntekijäksi sosiaaliohjaaja. Vammaisfoorumi katsoo, että asia pitää ottaa huomioon työntekijöitä koulutettaessa.

3 luku Erityispalvelut

18. Kyllä

19. Kyllä

20. Kyllä

21. Kyllä

22. Ei

23. Kyllä

24. Kyllä

25. Kyllä

26. Kyllä

27. Ei kanta

28. Ei

29. Kyllä

30. Kyllä

31. Kyllä

Motiveringar

18. kyllä , 9 §

Bestämmelsen innehåller heltäckande den specialservice som personer med funktionsnedsättning behöver på basis av socialvårdslagstiftningen. Lagförslaget är skrivet som en helhet där olika serviceformer kompletterar varandra. För att kunna rätta till den grundlagsenliga problematik som råder i landet på grund av gällande lagstiftning och för att vår lagstiftning ska överensstämma med skyldigheterna enligt FN:s funktionshinderkonvention får inte delar av lagförslaget tas bort från den servicepalett som föreslås. Lagförslaget leder som helhet till en mera jämlik funktionshinderservice där alla funktionshindergrupper ställs i jämlik ställning . För att kunna trygga lämplig individuell service för personer med funktionsnedsättning behöver alla föreslagna subjektiva rättigheter kvarstå som sådana. Den föreslagna servicepaletten kunde snarare ha varit bredare dels för att hänga med utvecklingen och dels för att kunna uppfylla valfrihet och självbestämmande för personer med funktionsnedsättning i högre grad än den föreslagna lagen tillåter och dessutom för att kunna ge utrymme för eventuella mera kostnadseffektiva serviceformer, som utgår från rådande läge i samhället och personernas och familjernas behov. Service som inte är individuellt anpassad och som inte stöder ett självständigt liv för personer med funktionsnedsättning tenderar att bli dyrare i längden ur ett samhällsekonomiskt perspektiv som helhet. Kostnadsökningarna behöver inte direkt synas inom funktionshinderservicen utan de kan uppstå inom andra sektorer såsom exempelvis ökade hälsorisker och högre procentuell andel av svåra både somatiska och psykiska sjukdomar hos föräldrar till barn med funktionsnedsättning som till följd av olämplig service blivit utmattade, ökade kostnader inom kriminalvården och rättsväsendet, barnskyddet osv.

Handikappforum

19. kyllä 10 §

Liksom Handikappforum har lyft fram är färdighetsträning och stöd ingen ny serviceform. Förutom de exempel som Handikappforum har lyft fram i sitt utlåtande är också neuropsykiatrisk coaching och liknande handledning något som beviljas enligt nuvarande handikappservicelag.

Denna serviceform är en av de serviceformer som i ett längre perspektiv kommer att leda till de högsta kostnadsinbesparingarna både inom funktionshinderservicen men också inom andra sektorer i kommunen men också i övriga samhället. Denna serviceform är tillsammans med kortvarig omsorg de serviceformer som har varit mest efterlängtrade och behövliga både ur ett klientperspektiv och ett socialarbetarperspektiv. Serviceformen är ett bra exempel på hur lagen anpassats till de förändringar som skett i samhället efter att de i nuvarande kraft lagarna stiftades.

Bestämmelsen bildar också en fungerande helhet tillsammans med socialvårdslagens bestämmelser.

20. kyllä, 11 § - voimavaraedellytys

Liksom Handikappforum anser vi att begränsningen gällande resurser att definiera assistansens innehåll behöver tas bort med hänvisning till ett jämlikhetsperspektiv. Motiveringarna gällande avlägsnandet av begränsningen gällande resurser att definiera assistansens innehåll behöver ytterligare klargöras, eftersom de delvis står i konflikt med paragrafens text.

21. kyllä,

Att det ska finnas alternativ till arbetsgivarmodellen är en klar förbättring i förhållande till förverkligandet av personlig assistans fungerar i praktiken i dagens läge och är något som är absolut nödvändigt.

Eftersom den svenskspråkiga marknaden och serviceproduktionen ser annorlunda ut än den finskspråkiga behöver motiveringarna till 12 § 1 mom. p.2 kompletteras med att rätten att få service på eget modersmål kan tryggas med servicesedelsystemet.

22. ei

14 § och 15 §

Det är viktigt att en funktionsnedsättning inte får begränsa valfriheten att välja stadigvarande bostad. En person med funktionsnedsättning ska inte tvingas att som stadigvarande bostad välja en kollektiv boendeenhet, bostadsgrupp bland andra bostäder, en familjevårdsplats eller någon annan boendeform i vanliga bostäder där servicen är helt eller delvis centraliserad. Exempelvis en person med svår sinnesfunktionsnedsättning (voimakas aistiherkkyys) måste i vissa fall på grund av sin funktionsnedsättning bo i egen fristående bostad och kan därför inte bo i exempelvis gruppboende eller centraliserade enheter, medan andra väljer att bo i en gruppboende. Att ta hänsyn till ovanstående är speciellt viktigt eftersom FN:s funktionshinderkonvention artikel 19 ska uppfyllas, därför anser vi att det från den finska versionen av Vammaislainsäädännön uudistamystyöryhmän loppuraportti, Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus ja muistiota 2015:24 ska från sidan 120 tas bort följande:

”Myös asunto yhteisöllisesti toimivassa asumisyksikössä, asuntoryhmässä muun asutuksen joukossa, perhehoitopaikka, jossa vammainen henkilö asuu pitkäaikaisesti tai muu asumismuoto tavanomaisessa asutokannassa, jossa asumisessa vamman tai sairauden aiheuttaman toimintarajoitteen vuoksi tarvittavat palvelut toteutetaan kokonaan tai osittain keskitetysti, voisi olla säännöksessä tarkoitettu henkilön vakituinen asunto.”

23. kyllä

24. Kyllä 16 §

Liksom Handikappforum poängterar hör denna bestämmelse till de mest efterlängtrade på fältet. Förutom de aspekter som handikappforum lyft fram är jämlikheten mellan familjer med ett barn eller barn med funktionsnedsättning central för denna bestämmelse. Den ojämlikhet som nu finns som

också ur ett socialarbetarperspektiv ses som ett stort etiskt problem korrigeras genom denna bestämmelse.

25. *kyllä 16 §*

Att den rådande ojämlikheten mellan barnfamiljer och familjer där en vuxen person med funktionsnedsättning bor kvar i föräldrahemmet rättas till är nödvändigt. Att denna service behålls som en subjektiv rättighet är något som i längden kommer till att leda till kostnadsbesparingar för kommunen som helhet.

26. - 31. *Vammaisfoorumi*

32.

21 § möjliggör en flexibilitet som behövs inom funktionshindersservicen. Det är mycket positivt att stödpersoner är en av de serviceformer som nämns.

För att motsvara det behov som finns på fältet kunde *frivilliga ledsagare* tilläggas till motiveringarna.

Vammaisfoorumi:

9 §

Pykälä sisältää kattavasti vammaisuuden perusteella tarvittavat sosiaalihuollon erityispalvelut. Lakiesitys on kirjoitettu kokonaisuudeksi, jossa palvelut täydentävät toisiaan. Jotta kaikki vammaryhmät ovat yhdenvertaisessa asemassa, mitään tässä luvussa mainittuja palveluja tai muita lakiesityksen osia ei saa jättää pois lain jatkovalmistelussa. Subjektiiviset oikeudet palveluihin tulee säilyttää lakiesityksen mukaisesti, jotta voidaan taata vammaisen ihmisen omien tarpeiden mukaiset yksilölliset palvelut.

10 §

Valmennus ja tuki ei ole uusi palvelu. Nykyisen kehitysvammalain ja vammaispalvelulain perusteella myönnetään valmennusta ja tukea, kuten esimerkiksi asumisen ohjausta ja tukea, sopeutumisolennusta, kommunikaation tukea, pistekirjoituksen ohjausta sekä liikkumistaidon ohjausta. Valmennuksen ja tuen on säilyttävä subjektiivisena oikeutena. Valmennuksen ja tuen ennalta ehkäisevä merkitys on suuri, koska sen avulla voidaan vahvistaa vammaisen henkilön voimavaroja sekä toteuttaa itsemääräämisoikeutta ja osallisuutta. Pykälä mahdollistaa kommunikaation ja päätöksenteon tukemisen, taitojen opettelemisen sekä esimerkiksi mahdollisuuden saada tukea elämän muutostilanteisiin.

Lain perusteluissa olisi hyvä mainita kokemusaamisen ja -asiantuntemuksen hyödyntämisen ammattilaisten lisänä.

11 §

Nykyisen lain mukainen voimavaraedellytys henkilökohtaisessa avussa tulee poistaa, jotta kaikki vammaryhmät ovat yhdenvertaisessa asemassa. Työnantajamallin osalta on kuitenkin arvioitava vammaisen henkilön tosiasiallista kykyä toimia työnantajana sekä otettava kirjallinen suostumus vammaiselta henkilöltä, mikäli apu järjestetään työnantajamallilla (13 §). On hyvä, että lakiesityksen mukaan henkilökohtainen apu tulee järjestää muilla toteuttamistavoilla, mikäli henkilö ei itse pysty tai halua toimia työnantajana.

12 - 13 §

Pykälät 12 - 13 selkeyttävät henkilökohtaisen avun toteuttamista. On erittäin hyvä, että uusi säännös velvoittaa kunnan järjestämään henkilökohtaista apua myös muulla tavalla kuin työnantajamallilla, koska osa vammaisista ihmisistä ei kykene tai halua toimia työnantajana.

14 §

Säännös asumista tukevista palveluista on epämääräinen ja liian väljä, eikä se ohjaa lain soveltajaa riittävästi. Pykälään kaivataan esimerkkejä erilaisista käytännön ratkaisuista. Liian väljästi kirjoitettu pykälä ei myöskään anna hyvää pohjaa uusien palvelujen kehittämiseen. Sen sijaan lain perusteluihin on kirjattu paremmin tarpeenmukaisen avun saaminen. Säännöstä tulee selkeyttää sen suhteen, missä määrin kodin ulkopuolinen apu kuuluu asumista tukevien palvelujen kokonaisuuteen. Vamman aiheuttaman toimintarajoitteen vuoksi tarvittavien palvelujen, myös asumista tukevien palvelujen, on oltava kaikilta osin maksuttomia.

Vammaisfoorumi näkee erittäin positiivisena sen, että palvelujen järjestämisessä on ensisijaista kotiin annettava apu ja tämä korostuu myös lapsiperheiden osalta. Pykälän 3 momentti turvaa vammaisten lasten oikeudet riittävällä tavalla, erityisesti lapsen kotona asumisen.

16 §

Lyhytaikainen huolenpitoon liittyvä 16 pykälä on kauan toivottu pykälä vammaislainsäädäntöön. Lyhytaikainen huolenpito tukee itsenäistymistä ja vanhempien jaksamista. Lapsiperheiden lisäksi palvelun tulee koskea myös täysi-ikäisiä vammaisia henkilöitä. Lyhytaikaisen huolenpidon säännöksellä on mitä suuremmassa määrin ennalta ehkäisevä merkitys, joka tuo pitkällä aikavälillä säästöjä. Lain jatkovalmistelussa tulee kiinnittää huomiota siihen, että lyhytaikaisen huolenpidon tarve ei aina johdu siitä, että huolenpitovastuussa oleva henkilö olisi lyhytaikaisesti estynyt tehtävästä, kuten 1 momentissa on kirjoitettu. Lyhytaikaisen huolenpidon tarve voi johtua eri syistä, kuten esimerkiksi huolenpitovastuussa olevan henkilön jaksamisen turvaamisesta. 3 momenttiin ehdotamme lisäystä siitä, että myös *huolenpidosta vastaavan henkilön* tarpeet ja elämäntilanne tulee ottaa huomioon lyhytaikaisen huolenpidon sisällöstä, määrästä, kestosta ja toteutustavasta päätettäessä.

Vammaisilla henkilöillä tulee olla subjektiivinen oikeus lyhytaikaiseen huolenpitoon. Kaikkia erityislain mukaisia palveluja tulee tarkastella kokonaisuutena, johon kuuluu myös lyhytaikainen huolenpito. Vammaisten henkilön omien tarpeiden mukaiset palvelut vaarantuvat, mikäli hänellä ei ole subjektiivista oikeutta palveluihin.

17 §

On paljon vammaisia henkilöiltä, jotka eivät kuulu Teos-lainsäädännön piiriin, joten he tarvitsevat tämän lain mukaista päiväaikaista toimintaa. Mikäli käy niin, ettei Teos-lainsäädäntö etene, niin säädökset sosiaalihuoltolaista ja kehitysvammalaista tulee koota tähän lakiin.

18 - 19 §

Säännös turvaa vain osittain vammaisen henkilön liikkumisen. 72 matkaa 4 kuukaudessa (18 matkaa kuukaudessa) ei ole kaikille riittävä määrä matkoja, mutta toisaalta on hyvä, että matkojen käytössä on ajallista joustoa. Hyvä, että talvi- ja kesäolosuhteiden vaikutus on huomioitu lain perusteluissa.

Nykyiseen lainsäädäntöön verrattuna lähikunnat poistuvat, mutta toiminnallisen alueen huomioiminen voi mahdollistaa järkevämät alueet liikkumisen tukeen, kuten esimerkiksi lomapaikkakunnan huomioiminen sekä Pohjois-Suomessa raja-alueet ja saamelaisten liikkuminen. Jatkotyöskentelyssä on huomioitava, että tarvitaan selkeyttämistä siihen, miten toiminnallinen alue määritellään ja kuka sen määrittelee. Lain toteuttamisvaiheessa tarvitaan vahvaa ohjeistusta kuntien vammaispalveluihin.

Sosiaaliseen kuntoutukseen liittyvien matkojen osalta tarvitaan myös selkeytystä, koskeeko vain Teos- lakia vai myös sosiaalihuoltolain mukaista kuntoutusta.

20 §

20 pykälässä pitää säätää taloudellisen tuen myöntämisestä auton tai muun kulkuvälineen hankintaan. Mikäli tukea ei ole säädöksessä mainittu, asiakkaat eivät ymmärrä hakea tukea nimenomaan auton tai muun kulkuvälineen hankintaan.

Koska taloudellinen tuki auton tai muun kulkuvälineen kustannuksiin on osa liikkumista tukevien palvelujen kokonaisuutta tai vaihtoehto yksilölliselle kuljetuspalvelulle, niin tuki vähentää kustannuksia. Oman auton käyttö on tuleen kunnan kannalta edullisemmaksi pidemmällä aikavälillä.

Lain perusteluissa on mainittu lapsen mukana kuljetettavat, tilaa vievät apu- ja hoitovälineet, jolloin perhe voi tarvita suuremman auton. Lain perusteluihin tulee lisätä myös aikuisten mukana kuljetettavat, tilaa vievät apuvälineet. Auton suoraa hankintatukea tulee lain jatkovalmistelussa kehittää edelleen.

21 §

Pykälä 21 *Muut palvelut* mahdollistaa sen, että vammaisen henkilön tarvitseman avun ja tuen kokonaisuutta voidaan tarvittaessa täydentää joustavasti. On erittäin hyvä, että lain perusteluissa on mainittu mm. tukihenkilön tarjoaminen vammaiselle henkilölle.

Yleinen kommentti 3 luvusta:

Kehitysvammalain kumoamisen jälkeen terveydenhuollon palvelujen tulee olla yhdenvertaisesti saatavissa myös kehitysvammaisille henkilöille terveydenhuoltolain perusteella. Lain jatkovalmistelussa on selvitettävä, mitä muutoksia terveydenhuoltolakiin tarvitaan, jotta aiemmin erityishuoltolain perusteella järjestetyt palvelut turvataan.

4 luku Muutoksenhaku

Här hänvisar vi till Handikappforums utlåtande.

33. Avoin vastaus:

Vammaisten ihmisten oikeusturvan kannalta on hyvä, että oikaisuvaatimukselle asetettua määräaika on pidennetty 14 päivästä 30 päivään.

5 luku Erinäiset säännökset

34. Ei.

35. Kyllä.

36. Avoin vastaus:

25 §

Vammaisten ihmisten palvelujen pitää olla jatkossakin maksuttomia. Koska sosiaalihuoltolaki ja erityislaki muodostavat kokonaisuuden, tulee myös palvelujen kokonaisuuden maksuttomuudesta vammaisille henkilöille säätää erikseen. Asiakkaalle tulee aina tehdä koostepäätös kaikista myönnettyistä palveluista ja päätöksessä tulee huomioida palvelujen maksuttomuus. Jos vammainen henkilö käyttää ateriapalvelua, niin raaka-aineet ja työstä aiheutuvat kustannukset tulee eritellä, eikä aterian valmistamisesta (työstä) saa periä maksua. Lain jatkovalmistelussa on myös huomioitava terveydenhuoltolain mukaisten ns. terveydenhuollollisten toimenpiteiden maksuttomuus.

29 §

Uuteen lakiin tarvitaan siirtymäsäännös sekä vammaispalvelulain että kehitysvammalain perusteella tehtyihin päätöksiin. Vammaisfoorumi kannattaa sitä, että ns. vanhat päätökset ovat voimassa päätökseen merkityn voimassaoloajan tai siihen saakka, kun henkilön palvelujen tarve arvioidaan uudelleen. Jatkovalmistelussa on turvattava myös hengityskoneen käyttäjien asema.

Palvelujen tarvetta uudelleen arvioitaessa on huomioitava palvelujen jatkuvuus: mitään vammaisen henkilön tarvitsemia palveluja ei saa lakkauttaa ennen kuin uudet palvelut ovat tosiasiallisesti saatavilla.

Vammaisfoorumi korostaa, että uudesta laista ja siihen liittyvistä muutoksista tiedottaminen kuuluu omalle kunnalle tai kuntayhtymälle. On erittäin tärkeää, että kunnat tiedottavat asiakkaille mitä siirtymäsäännös käytännössä tarkoittaa, jotta asiakkaat tietävät miten toimia.

37. Kolme tärkeintä näkökulmaa

1) Den servicehelhet som finns i lagförslaget måste bevaras som en helhet

SAMS och Handikappförbundet anser liksom Handikappforum att:

1) Esityksen mukainen palvelujen kokonaisuus säilytettävä

Vammaisfoorumi näkee ehdottoman tärkeänä, että lakiesitykseen kirjattu palvelujen kokonaisuus säilyy esityksen mukaisena. Koska palvelut täydentävät toisiaan, mitään esityksessä mainituista palveluista ei saa poistaa. Jos työryhmän esityksestä jätetään jokin tai joitakin palveluja pois, vaarantuu YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan sopimuksen toteutuminen ja eri vammaryhmien yhdenvertainen asema. Yhtä tärkeää on myös se, että esityksen mukaiset palvelut säilyvät vahvoina subjektiivisina oikeuksina. Määrärahasidonnaiset palvelut eivät takaa vammaisen ihmisen omien tarpeiden mukaisia yksilöllisiä palveluja.

2) De språkliga rättigheterna måste stärkas och kompletteras

3) Individuell och förebyggande service sparar i det långa loppet kostnader fast servicen är avgiftsfri

Liksom Handikappforum anser SAMS och Handikappförbundet att:

2) Palvelujen oltava maksuttomia

Vammaisten ihmisten palvelujen pitää säilyä jatkossakin maksuttomina. Vammaisista ihmisistä valtaosa on hyvin pienituloisia ihmisiä, jotka eivät pysty maksamaan palveluistaan. Koska sosiaalihuoltolaki ja erityislaki muodostavat kokonaisuuden, tulee myös palvelujen kokonaisuuden maksuttomuudesta vammaisille henkilöille säätää erikseen.

Vammaisen henkilön etua arvioitaessa tulee huomioida myös taloudellinen etu. Lakiluonnoksen perusteella taloudellisen edun huomioon ottaminen on epäselvää varsinkin jos palvelut olisi mahdollista järjestää sosiaalihuoltolain perusteella.

3) Yksilölliset ja ennalta ehkäisevät palvelut tuovat säästöjä pitkällä aikavälillä

Yksilölliset tarpeiden mukaiset palvelut ovat taloudellisesti edullisempia pitkällä aikavälillä ennalta ehkäisevän vaikutuksen vuoksi. Jos palveluihin ei panosteta riittävästi, niin kustannukset useimmiten kasvavat ajan myötä. Esimerkiksi valmennuksen ja tuen saaminen arjen toimintoihin tai elämän muutostilanteeseen maksaa jonkin verran, mutta pitkällä tähtäimellä tulee säästöjä, kun vammaisen henkilön itsenäinen suoriutuminen lisääntyy. Lyhytaikaisella huolenpidolla voidaan estää vammaisen läheisen uupuminen ja ennalta ehkäistä raskaampien ja kalliimpien palvelumuotojen käyttäminen.

38. Avoin vastaus:

Nykyinen laki vammaisten lasten ja nuorten tarvitseman tuen tarpeen huomattavasti paremmin kuin nykyinen vammaispalvelulaki yhdessä sosiaalihuoltolain kanssa, koska eri vammaryhmien välinen yhdenvertaisuus on huomioitu paremmin. On erittäin hyvä, että lain perusteluissa on huomioitu vammaisen vanhemman tukeminen.

39. Kolme tärkeintä jatkovalmistelussa huomioitava asiaa:

1. språkkonsekvensbedömning och svenska språket måste stärkas

Språkparagraf

Lagförslaget måste kompletteras med en språkparagraf. Eftersom det handlar om grundläggande rätt till service för personer med funktionsnedsättning räcker det inte med att en språkparagraf endast finns i en kommande strukturlag. För att också svenskspråkiga personer med funktionsnedsättning i behov av funktionshinderservice ska ha en jämlik utgångspunkt och situation som den finskspråkiga befolkningen behövs det en språkparagraf i denna speciallag på samma sätt som att en sådan finns i äldreomsorgslagen.

Språkkonsekvensbedömning

Det är positivt att det i lagförslaget finns en språkkonsekvensbedömning. Dock är den ytterst bristfällig gällande det svenska språket och situationen inom den svenskspråkiga funktionshindersektorn.

Språkkonsekvensbedömningen måste därför kompletteras med följande: (se separat bilaga)

Konsekvensen av denna reform blir att också för svenskspråkiga personer med funktionsnedsättning kommer tillgången till funktionshinderservice att utgå från behov och de kriterier som fastställts för varje serviceform och inte längre vara främst diagnosbundet. Rätten till själva servicen utgår från samma lag och inte olika lagar som tidigare. Efter lagändringen kommer lagstiftningen delvis att stämma överens med grundlagens 6, 17, 19 och 22 §§ och de åtaganden som Finland har enligt internationella överenskommelser, bland annat FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (FN:s funktionshinderkonvention), enligt vilken det inte är tillåtet att behandla personer med funktionsnedsättning olika på basis av diagnos, alla funktionsnedsättningar ska behandlas jämlikt. Behovet är det som ska vara avgörande för rätten till bland annat positiv särbehandling, vilket inte framkommer av lagförslaget.

Den faktiska starka rätten till service, vård och omsorg på svenska på basis av de strukturer som fastställts i specialomsorgslagen finns inte med i denna lag. Därav kvarstår en strukturell ojämlikhet i tillgången till svenskspråkig service för personer med funktionsnedsättning som till en stor del av diagnosbunden och därmed också viss grundlagsenlig problematik och konflikt i förhållande till de skyldigheter som FN:s funktionshinderkonvention fastställer där de starka språkliga rättigheterna bevaras för vissa diagnoser medan andra diagnosgrupper inte har det oberoende av vilket det verkliga behovet är. Enligt 22 § grundlagen är det allmänna skyldigt att skapa faktiska förutsättningar för förverkligandet av de grundläggande fri- och rättigheterna. Därför kommer det faktiska tillhandahållandet av funktionshinderservicen på både svenska och finska i tvåspråkiga kommuner vara avgörande för hur de språkliga skyldigheterna och de språkliga rättigheterna uppfylls. Kommuner har en lagstadgad skyldighet att sörja för att också den språkliga minoriteten, så som svenskspråkiga personer med funktionsnedsättning, har tillgång till specialtjänster efter behov och att tillgången till svenskspråkig service inte ska vara beroende av diagnos eller gällande strukturer.

Tillgången till svenskspråkiga tjänster för personer med funktionsnedsättning är idag i praktiken inte garanterade på jämlika grunder, varken i förhållande till den finskspråkiga befolkningen eller på basis av diagnos. Den faktiska tillgången till funktionshinderservice på svenska är beroende vilken lag den svenskspråkiga personen med funktionsnedsättning omfattats av. På basis av nuvarande lagstiftning tillgodoses de språkliga rättigheterna för personer som hör till den svenska specialomsorgen (ca 1100 personer, främst personer med utvecklingsstörning) avsevärt bättre än för personer med funktionsnedsättning som inte hör till specialomsorgen (huvudsakligen alla andra funktionsnedsättningar). Speciellt för en del diagnosgrupper råder det brist på svenskspråkig funktionshinderservice, exempelvis är det brist på svenskspråkiga personliga assistenter, gruppboende för personer med funktionsnedsättning som är anpassade och lämpliga för den egna funktionsnedsättningen, möjlighet att kombinera egen bostad och personlig assistans samt anpassningsträning och rehabiliteringshandledning. Tillgången till svenskspråkig service varierar kraftigt, delvis beroende på bostadsort och diagnos. Den kan till och med saknas helt. Många tvåspråkiga kommuner klarar inte av att uppfylla sina språkliga skyldigheter, invånarnas grundlagsenliga rätt till funktionshinderservice på svenska eller finska tillgodoses inte enligt lika grunder. I praktiken förorsakar gällande strukturer att det är diagnosen och inte behovet som styr en garanterad tillgång till svenskspråkig funktionshinderservice, exempelvis har en svenskspråkig person med en svår neurologisk funktionsnedsättning inte nödvändigtvis tryggats svenskspråkig service, vård och stöd medan en person med lindrig eller medelsvår utvecklingsstörning har tryggats svenskspråkig service och stöd, fast den första de facto haft större behov av svenskspråkig service. En annan följd är

att de svenskspråkiga personer med funktionsnedsättning som omfattats av specialomsorgslagen i praktiken separerats från de övriga kommunmedborgarna, eftersom de huvudsakligen får sin service via Kårkulla samkommun. Den svenskspråkiga funktionshindersektorn och förverkligandet av funktionshinderservicen skiljer sig därför från motsvarande finskspråkiga sektor och service. I praktiken är bland annat också valfriheten mycket mer begränsad för den svenskspråkiga befolkningen, vilket inte fullt ut beaktats i lagförslaget. Utmaningarna och behoven av utveckling skiljer sig därför mellan de båda språkgrupperna.

2. Individuell bedömning är central

Liksom Handikappforum anser SAMS och Handikappförbundet

1) Yksilöllisen tarpeen arvioinnin kehittämisen ja palvelujen järjestämiseen liittyvät kysymykset

Lain jatkovalmistelussa tulee kiinnittää huomiota yksilölliseen palvelujen tarpeen arvioinnin kehittämiseen. Esimerkiksi toimintakyvyn arviointia tehdään valitettavan usein hyvinkin puutteellisilla tiedoilla ja taidoilla, joten kunnan vammaispalvelujen työntekijöiden koulutukseen pitää kiinnittää huomiota.

Palvelujen järjestämisessä oleellista on, että ne järjestetään yksilöllisen tarpeen ja edun mukaisina riippumatta siitä kuka palvelun toteuttaa tai mikä toteuttamistapa on. Myös hankintalain on turvattava tämän erityislain velvoitteet palvelujen järjestämisessä, kuten esimerkiksi valinnanvapaus, palvelujen yksilöllinen räätälöinti asiakkaalle ja palvelujen jatkuvuus. Vammaisen henkilön oikeuksien on toteuduttava mahdollisesta palvelujen kilpailutuksesta huolimatta.

Palvelujen järjestämistapoja kehitettäessä tulee ottaa käyttöön henkilökohtainen budjetointi yhtenä palvelujen järjestämistapana 9 pykälän kohdissa 1 - 7 ja 9. Henkilökohtaisen budjetoinnin käyttöönotto olisi erityisen tärkeää valmennuksessa ja tuessa, lyhytaikaisessa huolenpidossa, päiväaikaisessa toiminnassa sekä liikkumista tukevilla palveluilla.

Hengityskoneen käyttäjien kokonaistilanne ja palvelujen saaminen tulee selvittää perusteellisesti. Esimerkiksi kytkentä terveydenhuoltoon pitää olla huomattavasti voimakkaampi kuin mitä tässä lakiesityksessä. Myös vaikeasti kehitysvammaisten asema vaatii tältä osin jatkoselvittelyä.

Lain jatkokehittämisessä on otettava huomioon kielikysymykset. Palvelutarpeen arvioinnissa ja palvelujen suunnittelussa pitää vammaisella henkilöllä olla oikeus käyttää omaa kieltään. Tulkkauspalvelulaki (133/2010) on toissijainen ja esimerkiksi potilaslain säännösten mukaan tulkkauspalvelua on järjestettävä mahdollisuuksien mukaan. Joskus tulkkaus on paikallaan, mutta toisinaan palvelut tulisi järjestää suoraan omakielisinä, viittomakieltä käyttävälle siis viittomakielisinä.

3. Kustannusvaikutuksen tarkempi selvittely

Liksom Handikappforum anser SAMS och Handikappförbundet att kostnaderna behöver bedömas ytterligare. Här behöver de konsekvenser som analyseras utifrån välfärdsekonomiska beräkningar

och inte enbart på basis av nuvarande tjänster och de kostnader som uppstått på basis av dem. Detta ger en felaktig bild av situationen.

Här hänvisar vi också till Handikappforum:

Vammaisfoorumi katsoo, että esityksen mukaisista palveluista olisi syytä tehdä tarkempi kustannusvaikutusten arviointi. Arvioinnissa tulisi myös ottaa huomioon ennalta ehkäisevään toimintaan panostaminen ja sen tuomat säästöt pitkällä aikavälillä. Esimerkiksi valmennus ja tuki sekä lyhytaikainen huolenpito voidaan katsoa useimmiten ennalta ehkäiseväksi toiminnaksi.

4. Boendetjänsterna och reglerna för serviceproducenter av personlig assistans behöver utvecklas och klargöras

Valfriheten för svenskspråkiga personer med funktionsnedsättning behöver beaktas och garanteras i den fortsatta beredningen

Bland annat utreda huruvida serviceproducent kan delegera olika ansvarsområden och uppgifter till en tredje person.

I övrigt anser SAMS och Handikappförbundet liksom Handikappforum att:

Säännös asumista tukevista palveluista on epämääräinen ja liian väljä, eikä se ohjaa lain soveltajaa riittävästi. Pykälään kaivataan esimerkkejä erilaisista käytännön ratkaisuksista. Liian väljästi kirjoitettu pykälä ei myöskään anna hyvää pohjaa uusien palvelujen kehittämiseen. Säännöstä tulee selkeyttää sen suhteen, missä määrin kodin ulkopuolinen apu kuuluu asumista tukevien palvelujen kokonaisuuteen.

5. Beskrivningen av läget i de nordiska länderna behöver kompletteras så att det ger rätt bild

Det råder en obalans i beskrivningen av funktionshinderservicen i Norden och andra länder. Flera positiva och för lagförslaget viktiga bitar har utelämnats från beskrivningen av läget i de nordiska länderna. Texten blir därför missvisande gällande de nordiska länderna. De andra länderna beskrivs ur ett mera positivare ordalag och det framkommer inte tillräckligt klart av beskrivningen att de andra ländernas funktionshinderservice har en helt annan bas än funktionshinderservicen i Finland och de övriga nordiska länderna.

40. Toimeenpanossa huomioitavaa

SAMS tackar social- och hälsovårdsministeriet för inbjudan till arbetet i VALAS - arbetsgruppen. Beredningen har varit öppen och funktionshinderorganisationerna och deras representanter har aktivt tagits med i processen. SAMS och Finlands Svenska Handikappförbund är gärna med i den fortsatta beredningen av lagen.

De språkliga aspekterna och särförhållandena behöver beaktas när det informeras om den nya lagen och utarbetas anvisningar för den. Det är viktigt att informationen och anvisningarna också ges på svenska. Den sakkunskap och de nätverk som finns inom de svenskspråkiga funktionshinderorganisationerna är något som behöver tas tillvara. När eventuella

utvärderingssystem och mätinstrument utvecklas måste det garanteras att de också fungerar på svenska och att de särförhållanden som råder inom den svenskspråkiga funktionshindersektorn beaktas.